

14. 10. 2015

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Přechod vyživovací povinnosti k nezletilým dětem na prarodiče

Určení výše vyživovací povinnosti je předmětem mnoha soudních sporů, většinou se však jedná o určení vyživovací povinnosti rodičům. Tento článek však pojednává o institutu méně častém, který se zpravidla uplatní v návaznosti na událost spíše negativního charakteru, a to přechodu vyživovací povinnosti na prarodiče.

Wyživovací povinnost obecně

Wyživovací povinnost ve smyslu zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále také jen „občanský zákoník“) lze chápat jako povinnost povinného plnit tuto vyživovací povinnost, které odpovídá právo oprávněného na plnění v podobě výživného. Za oprávněného bude pro účely tohoto článku považováno nezletilé nezaopatřené dítě, ačkoliv oprávněným mohou být také např. manželé, bývalí manželé či neprovdaná matka. V souvislosti s plněním vyživovací povinnosti se tradičně používá pojem „výživné“, který však nezahrnuje pouze plnění k úhradě „výživy“, ale také k úhradě dalších odůvodněných potřeb oprávněného, např. bydlení, ošacení, školních a zdravotních pomůcek, vzdělání či kulturních potřeb.

Institut vyživovací povinnosti byl součástí našeho právního řádu již od počátku účinnosti obecného zákoníku občanského. Co se týče charakteru a rozsahu výživného, tak odborná literatura k zákonu o právu rodinném z roku 1949 připouštěla pro nezletilé děti v případě vyšších příjmů rodičů stanovení širšího rozsahu výživného než pouze tzv. spotřebního, ačkoliv zákon samotný se k této otázce nevyjadřoval. Zákon o rodině z roku 1963 zpočátku zastával pouze spotřební charakter výživného, tato koncepce však byla opuštěna novelou z roku 1998; „nespotřební“ charakter výživného pro nezletilé děti pak zůstal zachován dodnes[1]. Opuštění spotřebního charakteru znamená, že za odůvodněné potřeby dítěte lze považovat i tvorbu úspor.

Wyživovací povinnost k nezletilým dětem

Jedná-li se o vyživovací povinnost k nezletilému nesvéprávnému dítěti, jsou k jejímu plnění povinni primárně rodiče. V životě však může dojít k nejrůznějším situacím, v jejichž důsledku nejsou oba rodiče či jen jeden z nich schopni tuto svou povinnost plnit. V takovém případě vyživovací povinnost přejde na další členy rodiny, kterými budou zpravidla prarodiče.

Při přechodu vyživovací povinnosti k nezletilému nesvéprávnému dítěti se uplatní následující pravidla:

- a) **vzájemnou vyživovací povinnost mají předci a potomci, tedy příbuzní v řadě přímé;** vzájemná vyživovací povinnost tak může ze zákona vzniknout mezi rodiči a dětmi, vnuky a prarodiči, pravnuky a praprarodiči atd., nikoliv však mezi sourozenci, bratřenci a sestřenicemi apod.;
- b) **vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost jen tehdy, nemohou-li ji plnit bližší příbuzní;** ve vztahu k nezletilým dětem tedy plní vyživovací povinnost primárně rodiče, nemohou-li ji tito plnit, přechází nejprve na prarodiče, poté na praprarodiče atd.;
- c) **vyživovací povinnost potomků předchází vyživovací povinnosti předků, nejedná-li se o poměr rodičů a dítěte;** toto pravidlo se ve vztahu k nezletilým nesevěprávným dětem v naprosté většině případů neuplatní, neboť nezletilé nesevěprávné děti zpravidla nemají žádného potomka, prakticky nikdy pak nemají takového potomka, který by byl schopen plnit vůči nim vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost proto ve vztahu k nezletilým nesevěprávným dětem přechází zásadně na předky. Pro úplnost lze dodat, že pokud by se jednalo o oprávněného, který má jak předky, tak potomky schopné plnit vyživovací povinnost, přechází vyživovací povinnost primárně na potomky, tj. děti, vnuky atd., a až poté, pokud tito nemohou tuto vyživovací povinnost plnit, přechází na předky, tedy prarodiče, praprarodiče atd.

Dále bude v tomto článku pojednáváno pouze o přechodu vyživovací povinnosti na prarodiče. Zde je třeba upozornit na další významné pravidlo vážící se k tomuto přechodu, a to ust. § 914 občanského zákoníku, podle kterého *je-li více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich poměru jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních.* V praxi to znamená, že vyživovací povinnost k dítěti přechází na všechny prarodiče, jsou-li všichni tito prarodiče schopni vyživovací povinnost plnit. Není přitom podstatné, z jakého důvodu tato povinnost přechází a zda k tomu dochází v důsledku nemožnosti plnit tuto povinnost oběma rodiči či jen jedním z nich.

Přechod vyživovací povinnosti na prarodiče

Dojde-li tedy například k úmrtí obou rodičů či jen jednoho rodiče s tím, že druhý z rodičů svou vyživovací povinnost plní i nadále, přejde, resp. může přejít, vyživovací povinnost na všechny čtyři prarodiče, tedy jak prarodiče ze strany matky, tak prarodiče ze strany otce, a to bez ohledu na to, zda je řízení zahájeno vůči všem prarodičům nebo jen vůči některým z nich. Soud rovněž není v tomto řízení vázán návrhem; může tak stanovit vyživovací povinnost ve vyšší výši, případně jiným osobám (resp. osobám, které v návrhu na zahájení uvedeny nejsou, ale splňují předpoklady ust. § 914 občanského zákoníku). Řízení je pak ovládáno zásadou vyšetřovací; to znamená, že je na soudu, aby sám zjistil všechny skutečnosti rozhodné pro stanovení vyživovací povinnosti, zejména však okruh účastníků. Zde lze spatřovat významný procesní rozdíl oproti stanovení vyživovací povinnosti zletilému; jde-li o stanovení výživného zletilému, je soud návrhem vázán, a to jak co do rozsahu výživného, tak okruhu povinných. Toto řízení je navíc ovládáno zásadou projednací, kdy je na oprávněném, aby rozhodné okolnosti tvrdil a prokázal.

V souvislosti se stanovením okruhu povinných ve vztahu k výživnému nezletilého dítěte lze odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 1996, č. j. 5 Cz 125/65; ačkoliv se jedná o poměrně staré rozhodnutí, lze na jeho závěry ohledně přechodu vyživovací povinnosti na všechny čtyři prarodiče nepochybně odkázat i nyní, neboť zákon č. [94/1963 Sb.](#), o rodině, jakož i zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném obsahovaly ustanovení obdobná současnému ustanovení § 914 občanského zákoníku. V případě, který byl posuzován ve výše citovaném rozhodnutí, se jednalo o situaci, kdy došlo k rozvodu rodičů, přičemž otec dítěte studoval a nepobíral stipendium, a proto mu nebylo výživné soudem stanoveno. Matka dítěte se tedy domáhala plnění vyživovací povinnosti na prarodičích, a to pouze na prarodičích ze strany otce. Nejvyšší soud však konstatoval, že *„...Okruh účastníků řízení bylo třeba posoudit podle ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. Z hlediska tohoto ustanovení nepochybně byli účastníky řízení zejména nezletilé dítě zastoupené kolisním opatrovníkem, oba rodiče dítěte a*

prarodiče ze strany obou rodičů. ...“ Povinnost hradit výživné nezletilému dítěti tedy může být uložena všem čtyřem prarodičům. (pozn. ust. § 94 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 4. 1964: „V řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky i ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Jde-li však o řízení o neplatnost manželství, jsou účastníky pouze manželé.“).

Ve vztahu k vyživovací povinnosti se samozřejmě uplatní také obecné zásady, na nichž je občanský zákoník postaven, a to například zásada zákazu použití právního předpisu proti dobrým mravům či zásada zákazu zneužití práva na výživné. Zásada zákazu použití právního předpisu proti dobrým mravům je zásada ovládající spíše proces rozhodování o výši výživného soudem; zásada zákazu zneužití práva na výživné je pak zásadou působící spíše mezi oprávněným a povinným. V případě, kdy je oprávněným nezletilé nesvéprávné dítě, si však lze uplatnění zásady zákazu zneužití práva na výživné stěží představit.

Rozsah výživného

Vyživovací povinnost stanovená zákonem je bezpochyby jen odrazem přirozených pravidel, které drtivá většina povinných plní bez toho, aby jim musela být tato povinnost uložena soudním rozhodnutím. Plnění vyživovací povinnosti, ať už vůči svým dětem, rodičům či jiným příbuzným, je tak velmi soukromou záležitostí, jejíž autoritativní regulace musí probíhat nanejvýš citlivě a zároveň spravedlivě. Ke každému případu je tak nutné přistupovat individuálně; rozsah výživného je proto zákonem stanoven v neurčitých pojmech, kterým musí být dáno konkrétní vyjádření vždy s přihlédnutím k danému případu.

Jde-li o stanovení rozsahu vyživovací povinnosti prarodičů, občanský zákoník o jeho výši bohužel ničeho nestanoví, lze však identifikovat tato pravidla:

- výživné nemusí mít spotřební charakter;
- výše výživného je dána potřebami oprávněného a možnostmi povinného;
- nezletilé nesvéprávné dítě má zásadně právo také na úspory.

Vzhledem k absenci jakékoliv konkretizace výše vyživovací povinnosti prarodičů k dětem lze konstatovat, že zde v této otázce existuje určitá nejistota, která bude muset být zřejmě překlenuta judikaturou. Vzhledem k tomu, že dřívější právní úprava stanovila rozsah této vyživovací povinnosti jako právo na nutnou výživu, je nutné se vypořádat s případnou kontinuitou tohoto rozsahu. Komentářová literatura[2] uvádí, že se *tato kontinuita nabízí, nyní však nepochybně lze aplikovat pravidlo o tvorbě úspor a nevyvratitelnou domněnku o výši příjmu, neprokáže-li povinný výši svých příjmů; autoři proto mají za to, že bude nutné stanovit rozsah měsíční platby tak, aby mohly být uspokojeny všechny odůvodněné potřeby dítěte v rozsahu, který bude odpovídat jeho zájmům, a to s přihlédnutím k možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům prarodičů.* Rozsah výživného prarodičů je tak poměrně významným odlišovacím prvkem od rozsahu vyživovací povinnosti rodičů, která je vymezena tak, že „*Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů.*“

Další rozhodnou skutečností pro stanovení výše vyživovací povinnosti, mimo rozsahu odůvodněných potřeb dítěte, jsou možnosti a schopnosti povinného. Neprokáže-li tedy prarodič výši svých příjmů a neumožní-li zjistit ani další rozhodné skutečnosti, vychází soud z nevyvratitelné domněnky, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce (pozn. částka životního minima jednotlivce činí s účinností od 1. 1. 2012 částku ve výši 3.410,- Kč; dle této nevyvratitelné domněnky tak průměrný měsíční příjem činí 85.250,- Kč).

Po posouzení výše uvedeného je vyživovací povinnost stanovena jednotlivým prarodičům jednotlivě a v případě, že je nejen více povinných (prarodičů), ale také více oprávněných (dětí), je stanovena

každému prarodiči vyživovací povinnost vůči každému dítěti jednotlivě.

Závěr

Z výše uvedeného plyne, že zákon stanovení vyživovací povinnosti prarodiči spíše nepředpokládá; dojde-li však k přechodu vyživovací povinnosti, budou chráněny především práva a potřeby dítěte, nikoliv prarodiče. Finanční dopad vyživovací povinnosti na prarodiče nicméně bude spíše nižší, než kdyby se jednalo o rodiče, a to jednak proto, že vnuci nemusí mít zásadně stejnou životní úroveň jako prarodiče, a také proto, že vyživovací povinnost by měla být rozdělena mezi všechny (zpravidla) čtyři prarodiče.

Mgr. Sylvie Menšíková,
advokátní koncipientka

[KŠD LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611
Fax: +420 222 254 030
e-mail: ksd.law@ksd.cz

-
- [1] Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1034.
[2] Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1096.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)

- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)